

Lijepa jesen

zvoni mišić čekića
na
kosturu
traverze
konji kaskaju po asfaltu
kao što su nekad
ubijali
trave
i mrave

traktori su preglasni
a sunce je pretho

ja sam
umjereno kontinentalan

otvori
kroz koje se guraju zvukovi
rade sada punom parom
i meleme
suhu starost
i vodoskočnu mladost

grla čitavog svijeta
jesu

lijepa jesen

samo je šteta

što je ovo

sunce

postalo stidljivo

Katastrofa

ja sam se najeo
magne
zemljine

napio sam se glečera
obukao sam se u atmosferu

legao sam na mjesec
i gledao
grozd
svemira

sada
slušam

želje slušalaca lake muzike

Jedna marija

marija ima naočale
i ima jednog
zove se jedini
negdje je daleko
(pisma putuju dva dana)

inače je od onih
za koje mi zaboravljamo
da jesu

kad primi pismo
zaustavlja radost tankim prstima
ali je ne može zaustaviti

možda zato
da se u našoj sistematici
ne bi našla među onima
za koje mi zaboravljamo
da jesu

Znam

DA IMAJU KRILA

Prinese se tako u nama, a ne bez iluzije neminovnog, prinесе se odjednom i uvek sa bezbrižnošću o svom odlasku tema (jer projekcija) istrgnuta iz nas samih i večitā: zavičaj. S njom doplivaју vode i vidjenja one reke čije smo obale i plićake, vrbe aprilske i golemu oseku avgusta slušali u zagrijajima. Davno. Doplivaју ni da pouče, ni da kažu, ni da doznavu, već da nestanu i da spoje u tom već iščezavanju žedj našu sutrašnjju sa jednom ukopanom i uspravnom proteklošću. Jedna reka (i jedina) i jedan naš glas koji postaje mlađji nego što je ikada bilo, jedno, a najsvjetije detinjstvo i jedna oznaka za situacije o kojima smo mislili da neće proći nallaze da bi nas vratile i da bi nas ponovile, lančanost koju je za jednu epohu i ne samo za nju Dedinac osvetlio u jednom svom eseju sigurnije nego lko drugi, lančanost traganja i često bolnih zastoja koja nikada više ne bih nazvao odmorštima, produžava se do nekog dana, do ovog dana kada postaje imperativ koliko dostavljen toliko i postaknut. „Potreba da se vraćam tome detinjstvu pretstavlja nešto što je

voru bez uzaludno izukrštanih linija, smelosti zaokreta, po kruzgu tema i po stavu i još ponajviše po njemu znači jednu uspešno transponovanu reakciju na zidanje metafora, na njihove odbojne i često bez unutrašnjeg sklada doradjene zgrade. Jedna obnova je svakako na pomolu i mi bismo želeli da je jednom dogledamo u spletu skela i gradjenja.

Alojz Majetić sa velikom opredeljenošću za publiku, za aplauz, u svom koketnom, ali uvek i časnom uzletu poseduje što se uostalom jasno vidi i po ovom izboru jak afinitet prema komunikativnom govoru, prema ulici. Autentičnost prvobitnih rečenica i fraza svakidanašnjice sačuvana je i u nadgradnji koja je uostalom sprovedena sa bezbrižnošću što zadivljuje. Od toga se u ovom slučaju i mora krenuti. Ako bi se, dalje, smelo poželiti da jedrina svojim sadržajnim, asocijativnim smislom krije i oznake za jednu mladu mladost, za smeh bez obzira i ograda, za jedno hitro i u dobrom smislu žuboreće proticanje brzim planinskim vodama, za miris smreka i za trave nezarobljene onda bismo ovu po-

nosti i poverenja, ostaje gl:snik onoga proleća što je već stiglo u svaki naš dom bez znanja i uspomena iz zime i mečave prolekle. Glasnik vere koja se rodila našim dlanovima i posle naših glasnih nemira čiji eho preslišavamo u sebi i ne znam već po koji put.

Klima koja je odn:govala Majetićeve rane objave poezije, moramo priznati, drukčija je nego ona koju smo mi navikli da dišemo. Spojevi koje on gradi i kojima ne postaje da radosno iznenadjuje svoje poštovaoce naravno nisu došli iz literature. Savremena djačka dosetka po jedinom mogućem sadržaju tog izdavanja ukazuje se negde odmah pokraj ovog mladog pesnika. Bill smo voljni da jedno uzletiše Majetićevih jedrilica smisla obeležimo i kod Bore Pavlovića. Danas, te dve uspostavljene i nesumnjive lakeće u izgovoru podvaja mo uklanjajući ne bez osećanja zadovoljstva Alojzov dečaki pa onda i njegov prvi odrasli svet od Borine već uveliko rutinerske dovitljivosti. Zahvaljujući zajedničkoj predanosti za razred, za taj mali svet i veliku porodicu

za mene užasno jako, primamljivo i beskrajno lepo". (Svetlana Velmar-Janković, Slučajna razmišljanja).

Dva pesnika, Alojz Majetić i Stojanka Grozdanov, kojima i jesu poklonjeni ovi redovi dostavili su taj povratak u obliku kada bi on još mogao da bude i puko, skoro sentimentalno rastajanje sa proteklim boravkom, rastajanje sa zasenjenom kućom, zelenim bunarom i svečanom primirenošću letnjeg popodneva. Oni su još toliko puni rose od onih neočekivanih utrka (Alojz da ode „po putu od zemlje i kamenja na poštu“; Stojanka da ispriča kako su „prsti hteli da postanu slepi dimničari u jednom dalekom danu“) da se meni čini da oboje imaju još uvek detinjstvo u svojim udovima i zenicama. Možda je baš ta činjenica pomogla da oni najspontanije i najslobodnije manifestuju čitavo podneblje vidjenja i opštost koju nećemo da prečutimo: pretakanje, dakle reč izrečena ili prečutana, mora da bude totalno u svojoj nenarušenoj iskrenosti i neposrednom odavanju sebe (gotovo uvek radosnom):

Jer mi smo pred
svima
kao pred
sobom.

(Alojz Majetić, Pet prijatelja)

Njihov govor nosi (još možda samo danas) prizvuk elementarnog prolaženja kroz svet, dakle onog najranijeg iz kojega će se izneti ono od čega će i oni sami da se iznenade:

„A nikada neću saznati u koja sam se neba zagledala“.
(S. Grozdanov, zapisi)

Iako to prolaženje nije bio jedini razlog što njihove poetske reke večeras u sebi, gledam postavljene (ne suprotstavljene) jednu prema drugo, ono po svom neprenemaganju, „običnosti“, izgo-

eziju i ne oklevajući nazvali jedrinom koja treba i može svojim silnim, zapravo neuništivim potencijalom zdravlja da odbrani za sve ljude i umesto njih samih spokojni san:

O, mali moj
pa ti pjevaš sreću!
Pa ja sam i htjela unuka,
koji će biti
veseli mladić.
O, mali moj,
čudno
kako se moja želja ispunila!

Kada glasa za bolja razumevanja među ljudima i kada ubija tugu kada šestoškolski dozove sebe starijeg i kada zaplače zbog pregaženog psa u odmoru bezbrižno jutro, kada saznaje (ne bez pokosa) da

u nama raste
sigurnost

i kada „osvaja Zemlju“, kada zbog dolaska prijatelja zaustavi, a zapravo virtuosno dopeva pesmu:

Sada kada smo Pet Prijatelja
nema smisla gubiti vrijeme
na druge stvari

i kada djački nesmiljeno izobiljava male oholosti, kada poverava tajnu o Mariji koja „ima naočale“ i kada prilazi Pikasu. Alojz Majetić, postojano dečak i postojano pust u svojim namerno ili nenamerno izvodjenim osmesima stoji prepun sebe sa lepo neprikriivenom željom da „grli ovaj svet. Stoji u svetu koji jeste njegov pa je baš zbog toga i posve sekundarno što su koordinate tog sveta ponekad još sa svim u površnom, u kozerskom i što su njegovl konačni ishodi s vremena na vreme srodni stavu koji je po nekim obeležjima malogradjanski. Alojz po opštoj i za ovu situaciju uprošćenoj usmerenosti svojih interesovanja, po onoj svojoj prividnoj, a u ovim danima sasvim dobrodošloj atmosferi neuznemirenosti, nepamćenja starih ožiljaka i izvesne sigur-

zdrženosti za prijateljstva u rasponu radosnom može da se bez osobite opreznosti govori o mostu između Gordane Todorovića i Majetića. Jedna primedba je, smatramo, obavezna: ne samo zahvaljujući tome. Dve male plakete: Alojzovo „Dijete s brkovićma priča“ i „Gimnazijski trenutak“ „djevojke sa platenicama“ (izraz Saše Vereša) zato i treba sačuvati zajedno.

Dok je Majetić čak i u videnju dečje igre iz same igre sačuvao jednu logiku koja istina ne potseća ovoga sveta ali koja je u njemu sasvim prihvatljiva i dok je njome ostvarivao svoja omedjavanja dotle je Stojanka Grozdanov pošla na svoja kružna putovanja sa tugom od one strane, sa bolnim i neugasivim smislom za kretanja po neprekidnostima govora beskrainim. Taj smisao nije stav čak ni u onom stravičnom zapisu „U pismu“, ali Stojankino nemirno i grčevito preturanje uplja neka čudna, rekao bih smolasta isparenja objekata i bića koja naidju pod njene prste. Pa ipak Stojanka Grozdanov ostvaruje nekoliko pesama i zapisa koji opravdavaju svoje mesto u njenoj neobjavljenj zbirci, a koje su bliske i po atmosferi, i po načinu izricanja, i po lakoj neamarnosti Majetićevim stihovima. U tom krugu na prvom mestu stoji „Nedelja“ sa svojim belim stoinjama odmorista i praznovanja, ostvarena retkim smislom za koncizno. Izvestan prisušen revolt, tek laka srdžba stoji u dnu i tih redova, ali će on prevazići i ispuniti sebe u uzbuđni programskoj njene „Zime“: „Oštrača pustimo neka se cakli na turskom groblju. Nama je lepo, jer su nam drugi krojači krojili ono oko gube“. Pokretljivih očiju i oseljivog sluha Stojanka odlazi u posete svom malom ormanu, ulicama sa prozorima koji „imaju tople skutove sobe“, zimi koja ju je „lagala“ i pri tome kao u čiti bar zastakljuje žuto, zlatno žuto

svoje najbliže susede, sav vidik sobe koja strepi da pticama kljunovi i gnezda ne proplaču u noći nadvijenoj nad neposustale prohteve jave u snu. Brižnost tog budnog sna za čitav grudni koš sveta, za sva bića i stvari izražava se jednom neustrašivošću pred kopljanikom koji se zove mrak: „Poneki bokor perunike zakikatao bi se uveče u bašti, misleći da će time da prestane dan“. Borba svetlosti ispunice je, u trenutcima kada je dosluti, didaktičnošću koja je tu da ruši uverenja praznoverice u neminovnost i dovršenost životnog toka. Kao čarobnica kraj ognjišta, sva u izgovorima i preturanjima nekih dragocentih i lekovitih formula, čarobnica zaklopljenih tiganja, čadji, dimnjaka i dima Stojanka jednom patetičkom bez koje bi sve postalo prazna dosetka uzvikuje: „Bežite, oči moje, dok još ima mostova između bora. Za put pitajte vijugave pesme. One idu od zemlje do neba.“

Nogama zakopanim u stomak srećojeda možda kaskaju obalom neke reke*.

Stojankine pesme i zapisi mogu da se polarizuju po dva glagolska i lična oblika: volim i ne volim. Njen dah je potčinio sebi i najpre te dve kategorije i nije jedino navika ta stalna nepritajenost o sebi ma koliko imala privid šematičnosti česta upotreba njihovih iskazuje jednu odlučnost posebno, a žedj gladovanu kao svedoka ovašnjeg, svakodnevnog stajanja uopšte. Uostalom srećno je što danas nismo obavezni da govorimo i o jednoj nedoradjenosti i nedohvaćenosti Stojankinih redova pa da baš u ime toga tu tako čulnu kombinaciju volim — ne volim ne moramo da odbacimo kao nevestinu i oskudicu u rečniku.

Negde iza redova ovih pesnika koji, ako to nešto znači, još uvek nose djačke knjžice i rasporede časova po torbama, negde iza onog ponosnog pokreta čitavim telom (Stojanka: „A veliki neće da sidju“), Alojz:

„u kvadratu dvorišta ja i
moj djed
imamo pune ruke posla.“

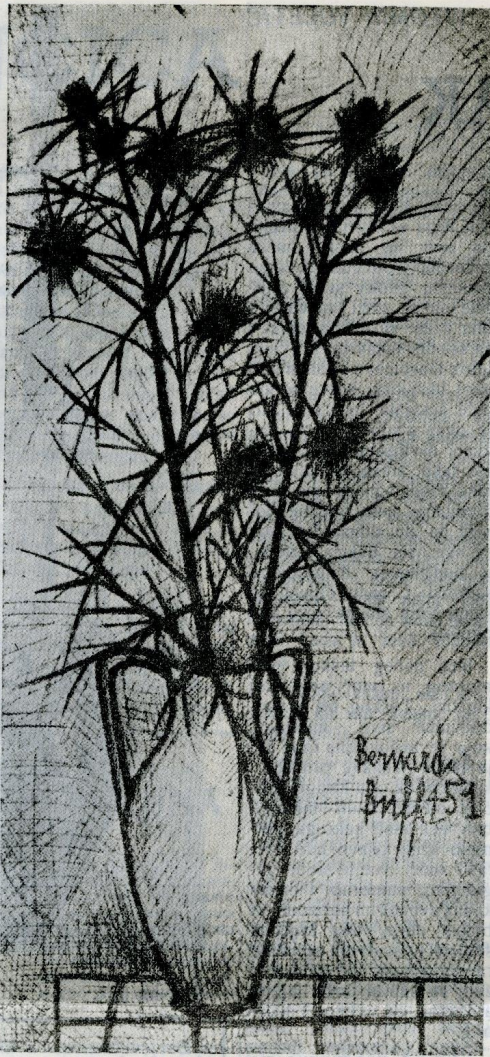
negde iza onog čudnog poimanja autonomije Malih stoji raskršće i zvona neprekidno zvone. Njihov je već otovčeni, tek nešto ironičan glas što ga Alojz prenosi:

„Zvona kao što je to običaj
zvene
poput pjesnika“.

A nije samo njihova želja za jednom ludom, najludom igrom uz vetar koju tako žedno doziva Stojanka: „Mnogo je mlinara u mome kraju. I ja ih molim da obnove koju staru vetrenjaču. Valjda će jedna biti toliko jaka da skrene vetar i da sva jedra pojure ovamo“.

Pretstaviti pesnika ponekad znači samo izreći njegovu jednu reč. Iskazati njegov znak uvek znači upostiti nečnu organizaciju njegovog stiha. Ako je pak dozvoljeno da se pesnikova realizacija pronese ispred očiju širom otvorenih i ako se pri tome i čitalac ne može da opredeli ni za jednu od dve slike koje je Alojz postavio u svom „Zaljubljeniku“ onda će nakraju obe sačuvati za sebe. I da se potsetimo: prva je Stojankina.

DRAŠKO REDJEP

BERNAR BIFE

ČIČAK

ALOJŽ MAJETIĆ

ZALJUBLJENIK

na jednoj tužan
na drugoj nasimjan
ne može se odlučiti
na kojoj da napiše
u sebi nosi
slatkastu izmorenost nesaniče
i onda u džep stavlja
obadviije fotografije

STOJANKA GROŽDANOV

NEDELJA

U našoj kući ovaj dan
počinje sladjim čajem.
Svi su u kući.
Tata se odmara.
Svake nedelje ja smem
u bioskop.
Posle ručka
mama vadi čiste
stolnjake iz ormara.

STOJANKA GROŽDANOV

POSLEDNJA VEST O MENI

Nijedan jezik sveta i nesveta ja ne razumem. Zasada volim da slušam samo lišće mojih lepljivih ulica u kojima za sve vas nema više meda. Volim da osećam blizinu učutalih pčela dok znam da imaju krila.

Uvek, kada me napusti snaga da slušam lišće tabane kako se penju po meni kao po brezovoj kori, podjem da šetam između kuća, preko kamara slame. Tu su blatnjave priče lišća koje ne žuti nikada. Sve su to blaga mog malog ormara.

U mom sokaku rode gutaju žabe, a već u drugom, one neće da jedu lišće. Kod nas bunari nisu ratovali sa djermom i njihova zajednička pesma odvajkada teče nezamućenom rekom niz moju uličicu. Ponekad, kada zatvorim oči, zagazim u nju i zapevam isto što i glasovi malog, dobrog ormara: nespretno i srećno, jer jer mi drukčije ne umemo. Tada uvek poželim da svi oko mene imaju nešto svoje, nedotaknuto onom tajanstvenom senkom koja hoće da iscedi, iz svakoga pomalo sreće, a ne pita koliko je ko ima. Poželim da svi budu kao ja kada mi baka dozvoli da sednem u njenu meku stolicu i kada se iz nje vinem u moj ravan i bogat zavičaj, smejući se ugojenom snoplju što ljuljuška jedna kola-kola koja su sa mojih visina tako malecna i lepa kao bubamare.

Otsečene grane spartale su moje rasklimatano ime po snegu. Morala sam jednoj žabi da branim put od stada njene krastave braće, drugoj da se sklonim s puta. Samo sam treću pregazila. O žabe ko li će vam izbrojati rane! Isteraću jednog jutra svom krevetu creva.

Voljeni brate! Platu ne dele robovima a ja te ipak pitam koliko kuća ima naše selo. Još nisam sujeverna, al znače se, broj moje bele kuće znače ljudi. Ne reci da sam luda što me čude piliči za koje kažeš da su žuti. I ludog pokatkad zaboli glava (to je poslednja vest o meni).

Kada su peći još pune, seje se proja. Prašnjavu kotarku ni susedi ne metu, jer nam pretstoje uvek mnoga leta. Kako su mogli šerpenjari da misle da će limom moći da zakrpe ove lonce. Zvezde još dosta hleba treba da pojedu pa da umukne kravilji plač.

Kako sam mogla da vas žalim kad ste mi rekli da se tako živi? Zнала sam da se začudim što roda već dva leta nije učila mlade da lete. Poneki bokor perunike zakikotao bi se uveče u bašti, misleći da će time da prestane dan.

Dok gledam pukotinu na zidu, zaželim da odumam u nju prašinu, ustajalu, sa odžaka; pokupim pepeo sa puteva i stazica i da je zalećim. Ali, zar su dosada male bile muke ljudi? Koliko je samo pleća i zemlje, vode i znoja, sušilo jedno veliko sunce za neku malu ciglu!

I psovke mojih zuba kao da nemaju više utočišta na plesnivim zenicama stare napukline. Ruke očeva, koje su bezbrojni žuljavi prsti u dva ožiljka pretvorili, stavljaaju jedna na drugu žar i peku se kao da znaju i ne znaju da je za nikoga.

O, zar će onda neko iza ovakvog zida bićem goniti da se zaliva cveće? Zar treba još nešto, sem ljaga, da mi zamiriše u moje godine, noći sa puno dalekih, napetih jedara.

Mnogo je i mlinara u mome kraju. I ja ih molim da obnove koju staru vetrenjaču. Valjda će jedna biti toliko jaka da skrene vetar i da sva jedra pojure ovamo.